

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

Telefoon 070 - 318 81 88
Telex 32374 KYDER

-Aan:
Zie verzendlijst.

Uw brief

Uw kenmerk

Ons nummer

Datum

DIS/91/095/4149

23 augustus 1991

Onderwerp

Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 43/91)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongeclassificeerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze
Het Hoofd Stafafdeling Inlichtingen

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070 - 318 5634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/91/095/4149, d.d. 23 augustus 1991

Aan:

Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland

(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Inlichtingendienst Buitenland

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst

Ministerie van Buitenlandse Zaken

t.a.v. AMAD

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGDIENST

JOEGOSLAVIE
Militair-politieke situatie
43/91

(Afgesloten 231300B AUG 1991)

Kroatië

Er blijft in Kroatië sprake van hevige strijd. Uit alle Kroatische gebieden waar grote aantallen Serviërs gevestigd zijn (Slavonië, het Dalmatische kustgebied, Banja) worden gevechten gemeld. De zwaarste strijd lijkt opnieuw te zijn gevoerd in Slavonië, met name rond de hoofdstad Osijek. Volgens de berichten is niet alleen sprake van Servische aanvallen, maar doen de Kroatische (para-)militaire organisaties (KNG) ook pogingen om bij eerdere gevechten verloren gegaan terrein te heroveren.

De Kroatische regering blijft melding maken van een actieve pro-Servische opstelling van de federale strijdkrachten (JNA). Dit lijkt te worden bevestigd door nieuwe berichten over aanvallen van de federale luchtmacht op Kroatische stellingen. Gisteren zou hierbij een gevechtsvliegtuig van het type MiG-21 FISHBED zijn neergestort. Opmerkelijk is overigens de (nog onbevestigde) melding dat ook een helikopter van de Servische politie verloren is gegaan. Deze melding -indien bevestigd- wijst op een actieve betrokkenheid van de republiek Servië bij de strijd, hetgeen tot op heden door de Servische president Milosevic werd ontkend.

In verband met de verheviging van de strijd in Slavonië heeft de Kroatische president Tudjman gisteren opnieuw geëist dat het mandaat van de EG-waarnemers wordt uitgebreid tot de betwiste gebieden in Kroatië. Dit vormt een nieuwe poging om het conflict te internationaliseren. Het is echter onwaarschijnlijk dat op korte termijn uitbreiding van het mandaat zal plaatsvinden, omdat Servië zich daartegen fel blijft verzetten. Aangetekend moet worden dat de leider van de EG-missie in Joegoslavië als gevolg van de beschieting van een EG-helikopter vorige week heeft besloten geen waarnemers meer te zenden naar gebieden oostelijk van de lijn Varazdin-Zagreb-Rijeka in het uiterste westen van Kroatië.

Een Kroatisch functionaris heeft gisteren eveneens geëist dat waarnemers van de door het federale presidium ingestelde Joegoslavische bestandscommissie zullen worden ingezet bij Osijek. Dit is in zoverre opmerkelijk, omdat Kroatië deze commissie in het verleden van een pro-Servische opstelling heeft beschuldigd en uitdrukkelijk verkondigd heeft geen vertrouwen te hebben in de objectiviteit van haar oordeel. Deze opstelling lijkt in zoverre gerechtvaardigd dat het opmerkelijk is dat waarnemers van de commissie tot dusverre -voorzover bekend- niet actief zijn geweest in het omstreden gebied rond Osijek. De Kroatische oproep kan tot doel hebben de partijdigheid van de bewuste commissie aan te tonen door haar te dwingen zich over de situatie rond Osijek uit te spreken.

Opmerkelijk is overigens dat ook het hoofd van de EG-bestandscommissie in een recent rapport de verantwoordelijkheid voor de verheviging in de gevechten in Kroatië in feite bij de Servische strijdgroepen legt. Hierbij vermeldt hij expliciet dat deze groepen bij hun aanval op het strategisch gelegen Okucani (west-Slavonië) vorige week steun hadden van tanks van de JNA, hetgeen een

nieuw bewijs vormt voor de actieve pro-Servische opstelling van eenheden van de JNA.

De strijd in Kroatië blijkt ook grote gevolgen te hebben voor de Kroatische infrastructuur. Zo is het reizen over de belangrijkste verbindingsweg door Kroatië, die Slavonië doorkruist, vaak onmogelijk. Ook het spoorverkeer is ontregeld. Gisteren werd gemeld dat op 13 spoorwegtrajecten geen vervoer meer mogelijk is en op andere slechts 's nachts. In totaal zouden reeds 1500 wagons met goederen vastzitten, hetgeen verband kan houden met het feit dat een deel van het Kroatische spoorwegpersoneel weigert te werken in spanningsgebieden. Overigens verleent deze melding geloofwaardigheid aan berichten dat de terugtrekking van de JNA uit Slovenië onder meer gehinderd zou worden door problemen met betrekking tot de Kroatische spoorwegen.

De JNA

De Chef van de Generale Staf Adzic heeft in een gisteren gepubliceerd interview gesteld dat de deelstaten niet met geweld zullen worden gedwongen om in Joegoslavië te blijven. Ieder volk zou het staatsverband kunnen verlaten, op voorwaarde dat dit op democratische wijze zou geschieden en niet volgens een politiek van "voldongen feiten". Volgens Adzic bestond de rol van de JNA in de huidige conflicten uit het verhinderen van nationale botsingen en het scheppen van omstandigheden waarbinnen voor alle volkeren in Joegoslavië aanvaardbare, democratische oplossingen voor de crisis kunnen worden gevonden.

Deze stellingname is zeer opmerkelijk, gezien het feit dat juist Adzic (een Serviër uit Bosnië) zich in het verleden heeft geprofileerd als een orthodox communist en voorstander van militair ingrijpen tegen Slovenië en Kroatië om de eenheid van Joegoslavië te bewaren. De betreffende uitspraken wijzen erop dat ook Adzic zich realiseert dat een dergelijke interventie in de huidige omstandigheden geen oplossing biedt voor de tegenstellingen in het land. Zijn opstelling bevestigt eerdere analyses dat de JNA niet meer bereid is tot een groot-schalige militaire interventie.

Overigens lijkt Adzic weliswaar in beginsel de afscheiding van bepaalde delen van Joegoslavië te aanvaarden, maar dienen dergelijke stappen in zijn visie door alle partijen te worden aanvaard. Opmerkelijk is zijn formulering dat niet "republieken", maar "volkeren" zich van Joegoslavië kunnen afscheiden, hetgeen erop wijst dat in zijn ogen niet Kroatië, maar slechts het Kroatische volk onafhankelijk zou kunnen worden. In feite stelt Adzic zich daarmee op een zelfde standpunt als Milosevic, die in het verleden al heeft gesteld zich in beginsel niet te verzetten tegen de afscheiding van (het vrijwel uitsluitend door Slovenen bewoonde) Slovenië en Kroatië, maar daarbij tevens het recht benadrukt van de Servische minderheden in laatstgenoemde republiek om deel uit te blijven maken van Joegoslavië. Ook de verwijzing van Adzic naar de "politiek van voldongen feiten" weerspiegelt de Servische kritiek op de Kroatische politieke leiding.

Het is niet duidelijk welke maatregelen de JNA volgens Adzic zou kunnen nemen om de omstandigheden voor een politieke oplossing van de crisis te creëren. Desondanks onderstreept zijn bewering dat de defensietop nog steeds hoopt op een positief resultaat van de onderhandelingen tussen de republieken. Tegelijkertijd toont zijn opstelling echter aan dat de JNA zijn politieke positie moet formuleren zonder richtlijnen van het door politieke tegenstellingen verlamde federale presidium, de formele opperbevelhebber van de strijdkrachten.

De Kroatische regering heeft gisteren de hoop uitgesproken dat de Kroatische officieren spoedig massaal de JNA zullen verlaten. Dit bericht wijst erop dat

de Joegoslavische beroepsmilitairen van Kroatische afkomst, in tegenstelling tot de Kroatische dienstplichtigen, tot op heden in meerderheid hun functie zijn blijven vervullen. In geval van een verdere verscherping van de Servisch-Kroatische tegenstellingen is echter te verwachten dat ook Kroatische officieren zich in toenemende mate uit de JNA zullen terugtrekken.

Federale overheden

Er lijkt sprake van een verharding in de opstelling van de Kroatische regering tegenover de JNA. Zo heeft de Kroatische president Tudjman geëist dat het presidium vóór 31 augustus een einde maakt aan de burgeroorlog. Anders zal het presidium als JNA-opperbevelhebber door Kroatië als agressor worden beschouwd en de JNA in deze republiek als bezettingsmacht. Kennelijk probeert Tudjman met dit feitelijke ultimatum een doorbraak te forceren in de deze week begonnen onderhandelingen over de problemen in Joegoslavië.

Vandaag zal opnieuw een plenaire zitting worden gehouden van het federale presidium en de presidenten van de republieken. Vooraf is bekend gemaakt dat de vergadering van heden zal zijn gewijd aan diverse problemen die verband houden met de strijdkrachten. Aangenomen wordt dat met name uitvoerig over de financiering van de uitgaven voor de JNA in het lopende begrotingsjaar zal worden gesproken. Vooral Slovenië en Kroatië zijn niet langer bereid -zoals eerder gemeld- een groot deel van de kosten van het leger voor hun rekening te nemen. Gezien de belangrijke rol die de JNA in de tegenstellingen tussen Servië en Kroatië speelt, en tegen de achtergrond van de opstelling van Tudjman, zal het resultaat van de besprekingen van vandaag een belangrijke indicatie vormen voor de kans op een doorbraak in deze onderhandelingen. Vooralsnog zijn er geen aanwijzingen dat de twee genoemde republieken bereid zullen zijn tot belangrijke compromissen.

Er zijn aanwijzingen dat het eerder deze week tussen de republieken gesloten akkoord omtrent het herstel van het economische bestuur door de federale regering over geheel Joegoslavië ook naar het oordeel van de deelnemers aan het overleg weinig praktische waarde heeft. De overeengekomen formuleringen over dit onderwerp zouden slechts de voortdurende fundamentele tegenstellingen maskeren. Het programma werd door de Sloveense presidiumvertegenwoordiger Drnovsek omschreven als irrelevant en zelfs de vertegenwoordigers van het Servische blok zouden bij de indiener van de voorstellen, federaal premier Markovic, hebben aangedrongen op meer realisme. Overigens stelde Drnovsek dat van alle deelnemers aan het beraad alleen Markovic zich tegen de Sloveense onafhankelijkheid had uitgesproken. Er zou zijn beslist dat in de nabije toekomst een commissie zal worden opgezet om de financiële afwikkeling van deze onafhankelijkheid te regelen.

Bosnië-Herzegovina

Deze week heeft de president van Bosnië-Herzegovina, de Moslim Izetbegovic, geprotesteerd tegen het feit dat vier van de vijf commandanten van in zijn republiek gelegerde JNA-korpsen van Servische afkomst zijn. Hij eiste dat tenminste twee van hen zouden worden vervangen door generaals van Moslim-afkomst. Indien deze eis zou worden afgewezen, zou de Bosnische regering de JNA gaan beschouwen en behandelen als een bezettingsleger. Deze opstelling van Izetbegovic houdt verband met de vrees van de Moslims voor Servische pogingen om de politieke situatie in de republiek te destabiliseren en de Servische minderheid sterker aan Servië te binden. Zij onderstreept echter ook dat de JNA ook in de ogen van de Moslims en de Kroaten in Bosnië-Herzegovina steeds meer als een Servisch instrument wordt beschouwd.

Conclusie/voorzicht

Onder invloed van de verhevigde strijd in Kroatië en Kroatische beschuldigingen van actieve pro-Servische betrokkenheid van de JNA bij deze gevechten, is sprake van een verscherping van de Kroatische opstelling jegens de JNA. Opmerkelijk is dat ook de president van Bosnië-Herzegovina in toenemende mate stelling neemt tegen de JNA. Door dit alles neemt de kans op een doorbraak in de onderhandelingen over een politieke oplossing van de crisis in Joegoslavië verder af. Ook de vergadering van het federale leiderschap van vandaag over de JNA zal naar verwachting weinig opleveren.

Uit een recent interview blijkt dat CGS Adzic, in het verleden de belangrijkste exponent van de pro-interventionistische stroming, nu een soortgelijke positie inneemt als president Milosevic van Servië. In deze visie is de vreedzame afscheiding van volkeren uit Joegoslavië aanvaardbaar, mits deze wordt goedgekeurd door alle andere partijen. Dit laat de -voor Kroatië volstrekt onaanvaardbare- mogelijkheid open dat de Serviërs in Kroatië zich van deze republiek afscheiden en zich bij Servië aansluiten. De opstelling van Adzic is in lijn met eerdere inlichtingenrapportages dat de top van de JNA niet langer bereid is tot een grootschalige interventie en blijft hopen op een politieke oplossing van de conflicten.